

DANSK ADELFORENING

DANMARKS ADELS AARBOG
HØRBYGAARD
TUSE NÆS VEJ 5
4300 HOLBÆK
TLF. 59 46 00 13
FAX 59 46 01 03

19. maj 2005

NAVNELOVEN

Dansk Adelsforenings møde for Retsudvalget

Resumé

Dansk Adelsforening fremsatte under et møde i dag følgende ønsker om ændringer af forslag til navnelov som vedtaget ved 2. behandling den 10. maj 2005:

Primære ønsker

- 1) Adgangen til på grundlag af giftenavne at tage efternavn eller mellemnavn eller et led i et dobbelt efternavn begrænses mest muligt, (medmindre samtykke fra alle med navnet er givet), herunder
  - adgangen til at tage navn efter forældrenes nuværende eller tidligere ægtefæller ophæves, medmindre et barn har fået sådant navn ved fødslen,
  - adgangen for ægtefæller til at tage ægtefællens giftenavn (erhvervet på grundlag af tidligere ægteskab) ophæves, og
  - adgangen for ægtefæller til at tage samlevers navn ophæves.

- 2) Adgangen til at tage efternavn eller mellemnavn eller et led i et dobbelt efternavn efter bedsteforældre, oldeforældre eller tipoldeforældre ophæves.
- 3) Grænsen for adgang for enhver til at tage beskyttede efternavne, mellemnavne eller et led i dobbelte efternavne forhøjes til kun at gælde for navne, der i Danmark bæres af mere end 2.- 3.000 personer.

Subsidiære ønsker i relation til 1), tredje pind og til 2)

- 1) Adgangen for ægtefæller til at tage samlevens giftenavn ophæves.
- 2) Adgangen til at tage bedsteforældres, oldeforældres eller tipoldeforældres giftenavne ophæves.

Det er Dansk Adelsforenings bedømmelse, at der som følge af den manglende offentlige debat om navneloven vil være et meget betydeligt antal familier, adelige og ikke-adelige, der vil blive chokerede over lovforslaget med dets vidtgående adgang til at give giftenavne til personer, der ingen familiemæssig tilknytning har til det pågældende navn, samt forslagets vide muligheder for at udhule forbeholdte (beskyttede) navne.

Lovforslagets mulighed for udvanding af navnene, bl.a. i relation til dansk adel, vil medføre tab af identitet og opløsning af familie- og slægtsbegrebet. Et vidnesbyrd om et historieløst samfund, der paradoksalt i disse år ser flere og flere, der interesserer sig for slægtsforskning inden for egen familie.

Selv om det på en række punkter er rimeligt at revidere navneloven, er det Dansk Adelsforenings opfattelse, at forslaget går alt for langt og krænker den historie og tradition, der har været i landet, og at det næppe vil opleves som en mangel, hvis navneloven bliver mindre vidtgående end det foreliggende forslag.

Møde for Retsudvalget

Dansk Adelsforening mødte i dag for Retsudvalget i folketinget med to repræsentanter:

TV-producer, journalist Anna von Lowzow,
Vasehøjvej 11,
2920 Charlottenlund.
Tlf. 38 18 87 67 (arbejde)
Tlf. 23 33 05 67 (mobil)

og

advokat Henrik Wedell-Wedellsborg,
Hjejle, Gersted & Mogensen,
Amagertorv 24,
1160 København K.
Tlf. 33 13 42 62 (arbejde)
Tlf. 40 35 34 35 (mobil).

Begge er medlemmer af bestyrelsen for Dansk Adelsforening, hvis formand var forhindret i at deltage.

De fremmødte beklagede, at de først for ganske kort tid siden var blevet opmærksomme på forslaget til ny navnelov, hvilket bl.a. måtte tilskrives, at forslaget indtil nu stort set ikke havde givet anledning til medieomtale.

Dansk Adelsforening

Henrik Wedell oplyste, at Dansk Adelsforening har eksisteret siden 1884, og at medlemmerne er den danske adel. Mindre end 1 % bor på eller ejer ejendomme, der kan beskrives som slotte eller herregårde, medens resten bestrider alle tænkelige stillinger i offentlig eller privat regi. Det er foreningens hovedopgave løbende at ajourføre og udgive Danmarks Adels Aarbog, der registrerer nulevende medlemmer af Danmarks 185 adelsfamilier og giver en række data om disse. Derud over indeholder årbogen stamtavler over de enkelte slægter med alle medlemmer fra den pågældende slægts første historiske begyndelse, der for mange slægters vedkommende går 800-1000 år tilbage.

Når der er sikre data langt tilbage, skyldes det bl.a., at Frederik I ved reskript i 1526 fastsatte, at adelen fremover skulle bære faste slægtsnavne.

Begrundelse

Anna von Lowzow oplyste, at det var hendes og foreningens vurdering, at lovforslaget ville vække overraskelse og utilfredshed hos familier, der har et forbeholdt (beskyttet) navn.

Da hun og Henrik Wedell i dag mødte for Dansk Adelsforening, ville bemærkningerne især koncentreres om medlemmer af dansk adel, men problemstillingen er identisk for de mere end 75.000 danske familier, der bærer forbeholdte (uadelige) navne. Og mange vil undre sig over, at velerhvervede århundrede gamle slægtsnavne efter lovforslaget er dårligere beskyttet end eksempelvis ethvert kommercielt varemærke, der registreres.

Giftnavne

Det, der i sær vil vække opsigt og utilfredshed, er lovforslagets meget vidtgående bestemmelser om, at giftenavne i betydeligt omfang ligestilles med fødenavne og dermed giver adgang til på de i forslaget angivne betingelser at give disse navne videre til personer, der ikke tilhører eller har tilhørt de pågældende familier eller slægter.

Opløsning af dansk adel

Hvis store personkredse får lov til at føre adelige navne, uden at være adelige, vil en vedtagelse af forslaget i praksis i løbet af en periode betyde opløsning af dansk adel. Det bliver særlig tydeligt, hvis nogle af de adelige slægter kommer over 1.000 personer bosiddende i Danmark. Så vil navnene efter forslaget vil være ubeskyttede med adgang for alle til at tage disse navne. Det bliver først aktuelt for de største slægter: Neergaard, Ahlefeldt, Moltke, Holstein og Wedell. Lovforslaget må forstås således, at alle, der efter den nye lov vil kunne tage disse navne, vil tælle

med i senere opgørelser over antallet af personer, der bærer navnene. Er der ikke p.t. 1.000 medlemmer, kan der hurtigt komme det.

Adelens historie

Den danske adels holdning til lovforslaget skal bl.a. søges i adelens historie. Den er vigtig for forståelsen af foreningens holdning. De fremmødte gav derfor en kort oversigt.

Uradelen. Den første uradel havde sit udspring i landbruget. Med et moderne udtryk kan man sige, at uradelen bestod af landets mest fremtrædende erhvervsfolk. Det var personer, der ved egen kraft og dygtighed, og uden at have fået noget forærende, havde samlet og med succes opbygget og drevet store land- og skovbrug på et tidspunkt, hvor landbruget var landets altdominerende erhverv. De fik med Jyske Lov af 1241 skattefrihed mod at stille soldater til rådighed for kongen, og da skattefriheden var arvelig, opstod der en adel. Den var og er ubetitlet og tæller navne som Bille, Iuel, Krabbe, Skeel og Vind. Den blev så magtfuld, at de bedste i perioden 1536-1660 styrede landet gennem Rigsrådet, hvorfor perioden kaldtes Adelsvældet.

Den ny adel. Den gamle adels magt blev brudt ved Enevældens indførelse i 1660. Frederik 3 indførte imidlertid ved Griffenfeldts forordning af 1671 en ny adel med adelstitler (grever og baroner m.m.) efter tysk forlæg. Adelen blev udnævnt blandt fremtrædende landmænd og blandt dygtige, borgerlige embedsmænd.

Adelen i dag. Henrik Wedell fremhævede, at adelen i Danmark ikke kun er et historisk fænomen, men fortsat er levende, selv om enhver til adel, titel og rang knyttet forret blev afskaffet ved grundloven af 1849.

Efter grundloven blev der helt op til 1919 optaget nye borgerlige slægter i den danske adel, og kongehuset har

i mange år før og efter dette tidspunkt udnævnt ny adel, nemlig i de tilfælde, hvor kongelige gifter sig borgerligt. De pågældende bliver optaget i den danske adel som grever under navnet "af Rosenborg".

Hendes Majestæt Dronningen kan fortsat udnævne adel, og har for ganske kort tid gjort det med Hendes Højhed Prinsesse Alexandra, der er blevet adlet med titel af grevinde under navnet "af Frederiksborg".

Henrik Wedell indskød, at det ville komme meget bag på mange, hvis eksempelvis en samlever med Prinsesse Alexandra qua en ny navnelov fik adgang til at få navnet "af Frederiksborg" og senere adgang give det videre til samleverens ny ægtefælle og deres fælles børn eller til en ny samlever.

Endelig pegede han på, at adelen har rang efter Rangforordningen, der anvendes både af kongehus og regering ved officielle lejligheder. Hele adelens eksistens må i øvrigt anses for at være nært knyttet til eksistensen af et kongehus.

Navnene som bindeled

Når adelen (lige som talrige andre familier) gerne vil beholde deres navne og forbeholde dem for nuværende og kommende familiemedlemmer, skyldes det, at det fælles navn opleves som bindeleddet over hundredvis af års slægtshistorie og er det, der slår bro over 12-15 slægtled; ikke fordi man er eller føler sig finere end andre.

Det historiske navn, der er knyttet til den enkeltes egen familie, er med til, at slægtsmedlemmer typisk opfatter sig som et led i en lang kæde af tidligere og kommende generationer. Man kender sine forfædre og er stolte af dem, der har været fremragende, og håber, at man selv og ens efterkommere kan leve op til det.

Derfor rammer lovforslaget hårdt.

Eksempler

Anna von Lowzow pegede ved nogle eksempler på de konsekvenser, lovforslaget vil medføre, hvis det bliver gennemført.

Tipoldefaderen til lensgreve Preben Ahlefeldt-Laurvig, Tranekær havde forret til den første nat med enhver brud (hvad man så i dag end måtte mene om det), der boede på hans ejendom. Resultatet var, at han vedkendte sig i alt 99 børn, hvis talrige efterkommere derfor i dag ville kunne tage navnet Ahlefeldt-Laurvig. Da Ahlefeldt-familien i forvejen hører til de store adelsslægter, vil lovens bestemmelser relativt hurtigt kunne føre til, at der vil være mere end 1.000 personer, der bærer navnet. Herefter vil enhver kunne kalde sig Ahlefeldt-Laurvig. Selvom genealoger vil søge at holde styr på, hvem der er født med navnet, og hvem der ikke er, vil det i en sådan situation savne mening at hævde, at slægten Ahlefeldt er adelig.

Danneskiold-Samsøe-familien er den adelsfamilie, der er finest ifølge Rangforordningen. Hvis greve Erik Danneskiold-Samsøe, Gisselfeld eksempelvis bliver skilt fra sin hustru, vil hun kunne bringe navnet videre i et nyt ægteskab til ny ægtefælle, til nye børn med andre mænd eller til en person, som hun måtte have levet sammen med i 2 år.

Et tilsvarende eksempel kan nævnes for greve Michael Ahlefeldt-Laurvig-Bille, Egeskov og hans netop fraskilte ægtefælle.

Formuleret forslag

På den baggrund fremlagde Henrik Wedell efter mandat fra bestyrelsen et formuleret udkast til ændring af lovforslaget. Udkastet omtalte udtrykkeligt, at adgangen til at videregive efternavne, der er omfattet af danske adelspatenter eller tilsvarende forskrifter, skulle begrænses.

Forslaget er udleveret og gengives ikke her. Det er udarbejdet i hast, og skal betragtes som illustration af foreningens primære ønsker, nemlig at begrænse den foreslå-

ede adgang til i vidt omfang at ligestille giftenavne med fødenavne og at forhøje grænsen for, at navne bliver tilgængelige for alle.

Foreningen anser det for mindre sandsynligt, at folketinget ønsker at lovgive udtrykkeligt om dansk adel, og foreningens ønsker til lovforslaget er derfor samlet i hovedpunkter under det indledende resumé.

København, den 19. maj 2005

ADELSKAB OG ADELSTITLER

*Af advokat, oberstløjtnant-R
Henrik baron Wedell-Wedellsborg*

Hvem er adelige? Hvem har adelstitler? Er adelige navne forbeholdt adelen? Hvordan bruger man titler korrekt?

Det er ikke helt nemt at finde rundt i adel og adelstitler, så det er ikke mærkeligt, at offentligheden og medierne ofte begår fejl på dette område. Men også inden for adelens kreds hersker der usikkerhed.

Dansk adel er først og fremmest en væsentlig del af dansk historie, så en kort historisk oversigt er nødvendig, inden spørgsmålene besvares. En fuldstændig og letlæselig gennemgang af adelens historie findes i Frederik Raben-Levetzaus bog "Danmarks Aktive Adel" - anmeldt andetsteds i dette nummer. I bogen berører han nogle af de fire spørgsmål, hvilket har givet anledning til ønsket om en uddybning.

Lidt historie

Adelen i Danmark har sit udspring i den godsejerstand, der fra tidernes morgen er vokset frem gennem egen kraft og dygtighed, og for nogens vedkommende sikkert også gennem bjergsomhed og fysisk magtudfoldelse.

Uradelen

I Valdemarernes dage fik stormændene med Jyske Lov af 1241 skattefrihed mod at stille ryttere og udrustning til rådighed for kongen. Skattefriheden var arvelig, og dermed opstod lige så stille en adelsstand, i dag benævnt

uradelen. Ordet "adel" om en selvstændig stand bruges første gang i 1523 i Frederik I's håndfæstning. Adelen blev kaldt "stormænd" eller "frie mænd", fordi de var fritaget for skat, eller "gode mænd". Andre blev kaldt "herremænd", fordi de var "hærmænd" eller "herrens mænd", d.v.s. kongens mænd. I 1526 påbød kongen, at adelen skulle bære faste slægtsnavne, hvilket adskilte dem fra alle andre. (Det gjorde den slægtsforskning, der siden 1884 har dannet grundlag for Danmarks Adels Aarbogs stamtavler over den danske adel, meget nemmere og sikrere). Adelen fik større og større indflydelse, og 1536-1660 blev landet styret af de mægtigste og rigeste adelsmænd gennem Rigsrådet, adelsvældet.

Den nye adel

Den gamle adels magt blev brudt med enevældens indførelse i 1660, og uradelens betydning blev stærkt reduceret. Men den enevældige konge havde brug for loyale mænd omkring sig, så der blev efter udenlandsk forbillede skabt en ny adel, hvoraf nogle fik titler. Reglerne blev nedfældet i Griffenfeldts forordning "Grevernes og Friherrernes Privilegier" af 1671. Kongen udnævnte den nye adel ved adelsbreve (adelspatenter), og gav dem adgang til at erhverve jord. Der oprettedes grevskaber (mindst 2.500 tønder hartkorn) og baronier (mindst 1.000 tønder hartkorn), der betragtedes som givet i len (en art lån) af Kronen. Lenene var arvelige inden for samme slægt, og de måtte ikke deles ved arv (majoratsbånd). Mindre ejendomme kunne efter beslægtede regler oprettes som stamhuse. Hertil hørte ingen adelstitler. Dygtige, borgerlige embedsmænd benådedes med adelskab, og indvandrede udenlandske adelsmænd, der gjorde sig særligt fortjente i Danmark eller Norge, fik dansk adelskab gennem de såkaldte naturalisationer.

Efter Grundloven

Ved Grundloven af 1849 blev det bestemt, at enhver i lovgivningen til adel, titel og rang knyttet forret blev afskaffet. Alligevel blev der fortsat optaget nogle nye slægter i den danske adel, ikke som helt ny adling af borgerlige, men gennem anerkendelse af, at en afdød forfader rettelig havde tilhørt den danske adel, hvorfor efterkommerne henhørte til den danske adelsstand. I 1913 fik slægten Castonier som den sidste familie anerkendelse som dansk adel.

Alle len, majorater og stamhuse overgik til fri ejendom i 1919 ved den såkaldte lensafløsningslov.

Den danske adel består i dag af ca. 5.000 personer, hvoraf knap halvdelen bor i udlandet. I Danmark er der ca. 2.000 adelige husstande.

Adelen er i dag fuldt integreret i det borgerlige samfund, men har alligevel været i stand til at bevare sin egen identitet. Det skyldes utvivlsomt en stærk familie- og slægtsfølelse, traditionsbevidsthed og en indpodet og accepteret erkendelse af, at adel selv uden privilegier forpligter.

Hvem er adelige?

Man bliver adelig på tre måder. Ved fødsel, ved ægteskab eller ved udnævnelse til ny adel.

Alle børn, sønner og døtre, af en adelig mand bliver adelige, hvis de er født i ægteskab. Er børn født udenfor ægteskab, bliver de først adelige på det tidspunkt, da forældrene senere måtte gifte sig med hinanden. Børn født udenfor ægteskab af en adelig far, der ikke senere gifter sig med moderen, bliver således ikke adelige. Adoptivbørn bliver heller ikke adelige, fordi adel ikke kan erhverves ved adoption.

Endvidere bliver enhver kvinde, der gifter sig med en adelig mand, selv adelig. Medens en ikke-adelig mand,

der gifter sig med en adelig kvinde, ikke bliver adelig. Adelskab følger mandslinien.

Kongen kan selv i dag udnævne ny adel. Det er løbende sket med medlemmer af kongehuset, der har fået tillagt titel og navn af grever og komtesser af Rosenborg. Uden for kongefamilien har ny adling ikke fundet sted siden 1913.

Hvem er så de adelige mænd? For dansk adels vedkommende er det mænd, der opfylder ovennævnte kriterier, og hvis fader tilhører en af de 188 danske adelsslægter. Slægterne kan man læse om i Danmarks Adels Aarbog.

Adelige mænd forbliver adelige hele livet, medens adelige kvinder, der gifter sig uden for adelens kreds, mister adelskabet ved giftermålet. Det har betydning for retten til at føre adelstitel, hvis man ellers tilhører den betitlede adel, men ikke for retten til at anvende sit pigenavn, se herom nedenfor.

Hvem har adelstitler?

Der findes ubetitlede og betitlede adelsslægter.

Ingen titel

Slægterne uden titel er enten de gamle uradelsslægter (f.eks. Bille, Iuel, Krabbe, Skeel, Vind) eller slægter, der efter forordningen om "Grevernes og Friherrernes Privilegier" af 1671 er optaget i adelsstanden, men som ikke har haft et grevskab eller et baroni (f.eks. Hauch, Jermiin og Neergaard). En del af den gamle uradel fik senere len og titler. De slægter, der i slutningen af forrige århundrede og i begyndelsen af dette århundrede modtog anerkendelse som dansk adel (f.eks. Hedemann 1873, Güntelberg 1876 og Koefoed 1903), er ubetitlede.

I en række slægter føres "von", "v." (forkortelse af "von") eller "de" foran efternavnet (von Benzon, von Bülow, de Tengnagel, de Lichtenberg, von Scholten). Det betyder "af" eller "fra" og henviste oprindeligt til slægtens stamgods eller det sted, hvorfra slægten stammede. Enkelte har

bevaret det danske "af", f.eks. "Dirckinck af Holmfeld" og "Blücher af Altona". Senere er "von" og "de" sammen med et efternavn blevet forstået som et adelsnavn, også hvor efternavnet ikke er et stednavn. Der er dog en del ikke-adelige slægter, der hedder "von" eller "de" foran efternavnet.

Med titel

Den betitlede adel fører titlerne: Lensgreve og lensgrevinde. Greve og grevinde. Rigsgreve og rigsgrevinde (Sponneck). Comtesse eller komtesse (de fleste staver det med "c"). Baron og baronesse. Friherre og friherreinde (Dirckinck-Holmfeld og visse slægters i Sverige bosiddende medlemmer).

Udgangspunktet er, at en greve er af grevestand, medens en baron er af friherrestand. Der er ikke noget, der hedder "baronstand". (En baron kan dog være af grevestand (tilhøre en grevelig linie) i slægter, hvor nogle led er grever, andre baroner.)

En enkelt slægt har ret til at kalde sig "Ekscellencer", nemlig greverne Danneskiold og deres mandlige efterkommere. Det er imidlertid ikke et adelsprædikat, men en følge af Rangforordningen af 1746 med senere ændringer.

I nogle slægter er der både betitlede og ubetitlede grene (f.eks. Holstein, Moltke og Scheel). I andre slægter er første linie grever og øvrige linier baroner (f.eks. Lerche og Wedell), og der er også andre kombinationer. Det hele afhænger af, hvad der for den enkelte slægt er fastsat i den pågældende slægts adelspatent. Det må man også læse om i Adelsårbogen.

I almindelighed gælder følgende for grever og baroner. Sønner af grever er grever, medens døtre er comtesser. En comtesse vil altid være en ugift datter af en greve, medens grevens ægtefælle er grevinde. Grevinde bliver man således kun ved ægteskab med en greve. Sønner og døtre af baroner er baroner og baronesser. Baronens ægtefælle er også baronesse, så når man står over for en baronesse, kan man

ikke vide, om det er en ugift datter af en baron, eller en kvinde der er gift, eller har været gift, med en baron.

Titler og ægteskab

Det rigtig vanskelige kommer ved kvinders ægteskaber og skilsmisser eller brug af pigenavn. Som nævnt forsvinder en adelig kvindes eventuelle titler (comtesse eller baronesse) ved ægteskab med en ubetitlet mand.

Hvis en comtesse Brockenhuus-Schack har giftet sig Hansen, bliver hun fru Hansen og hendes børn med hr. Hansen bliver ikke adelige. Bevarer hun sit pigenavn i ægteskabet med hr. Hansen - eller tager hun det igen efter skilsmisse - er hun fru Brockenhuus-Schack. Titlen er væk. Gifter frk. Hansen sig med baron Gyldenkrone, bliver hun adelig og baronesse Gyldenkrone. Hun kan selvfølgelig også vælge at beholde sit pigenavn i ægteskabet eller tage det igen efter skilsmisse. Men har hun navnet Gyldenkrone, forsvinder den tilgiftede titel ikke ved skilsmissen; hun bliver ved med at være baronesse Gyldenkrone, dog kun indtil hun måtte gifte sig på ny. I sit ægteskab nr. 2 med hr. Andersen vil hun ikke længere være baronesse.

Som man kan se, følger titler og navne ikke hinanden, som mange tror.

Er adelige navne forbeholdt adelen?

Navneloven har gjort det kompliceret. Personer, der bærer adelige navne, behøver slet ikke at være adelige. Efter navneloven får et barn forældrenes efternavn, hvis de har samme efternavn. Har de ikke samme efternavn, kan barnet få det navn, som en af forældrene bærer ved barnets fødsel, også selv om en eller begge forældres efternavn er giftenavne. Er moderen adelig, men faderen ikke, kan barnet bære et adeligt navn, men er ikke adelig. Endnu længere ud kommer man, hvis et barn bærer et af forældrenes giftenavne fra tidligere ægteskab. Så når frk. Olsen, der har været gift Ahlefeldt og beholder dette navn efter skilsmissen,

derefter bliver gift Jensen, kan hun kalde sit og Jensens barn Ahlefeldt - uden at barnet har en dråbe Ahlefeldt i sig.

Det kan man efter temperament synes om eller ej, men det gør det i hvert fald vanskeligt at finde ud af slægts-tilhørsforhold og vanskeligt at være korrekt ved angivelse af titler for dem, der måtte have sådanne. Hvis man ikke skal bede om dåbsattester i flere led, er der kun Adelsårbogen tilbage som kilde, for adelsnavne er ikke længere forbeholdt adelen.

Linealen i Ryggen

Af advokat Henrik Wedell-Wedellsborg

Forfatteren, direktør Frederik Raben-Levetzau har skrevet en bog om dansk adel i nutiden. Hans begrundelse for at skrive bogen var en opfordring fra forlaget, og "at der var mange ting omkring begrebet adelskab, der trængte til at blive sat på plads". Bl.a. myter om adelens luksuriøse liv på slotte og herregårde. Om daglig pragt og rigdom, der på mystisk vis følger folk med adelige navne. Om verdensfjernhed og tomme og latterlige omgangsformer. Myter, der alle er typiske for omverdenens forvrængede opfattelse af adelen, som man helst ser som "en samfunds-klasse i et drømmeagtigt skær".

Han sætter myterne over for realiteterne, og hans tema er at beskrive adelskabets væsen, der er en holdning til tilværelsen. Et dristigt tema i en tid, hvor adelen ikke siden Grundloven af 1849 har haft forrettigheder af nogen art, og hvor den i dag er fuldt assimileret i den borgerlige danske befolkning, de øvrige stænder, præster, borgere og bønder, hvis man skal udtrykke det historisk.

Adelens historie

Der indledes med en gennemgang af adelens historie, "for den historiske kontinuitet er adelens forudsætning". En indsigtfuld og let læst skildring af adelens opståen; i Danmark med baggrund i godsejerstanden som en landadel i modsætning til flere andre landes adel, der opstod i byerne som en byadel, f.eks. i Italien, Spanien og Frankrig. Og om uradelen og enevældens indførelse af lensvæsenet og den højere rangerende nye adel. Der er mange rammende iagttagelser, til eksempel om Rigsrådet, datidens regering, der traditionelt beskrives som bestående af de rigeste adelsmænd. Forfatteren ser således på det, at landbruget var landets altdominerende erhverv, at adelen drev 40-50% af

landets jord, og at regeringen derfor "bestod af landets mest fremtrædende erhvervsfolk".

Adelens opgangstider og nedture beskrives i relation til enkelte slægter eller for adelen som helhed. Forfatteren ser det samme mønster som i alle rige familier til enhver tid. "Den første generation bygger op, den næste konsoliderer og den tredje studerer filosofi og litteratur". Eller lensafløsningen, hvor adelen ikke kendte sin besøgelsestid. Tidligere regeringer havde foreslået lempelige ordninger, men dem ville adelen ikke vide af. Nu fik man i stedet en hård og uforsonlig lov, der efter manges opfattelse var grundlovsstridig. Det mente landsretten, men ikke Højesteret. Lensafløsningen af 1919 førte til frie ejendomme, men også til hovedbygninger ribbet for løsøre og til godser, der måtte udstykkes, så kun tomme skaller uden økonomisk bærekraft stod tilbage. Enorme kulturværdier gik tabt. Sådan så man bare ikke på det dengang.

Historien føres frem til nutiden, der fortælles om Danmarks Adels Aarbog ("Den Røde Bog"), lidt om hvem der er adelige og om navnelovens vidtstrakte adgang til at benytte adelige navne. Forfatteren påpeger, at udvandingen af navnene medfører tab af identitet og opløsning af familie- og slægtsbegrebet. Et vidnesbyrd om det historieløse samfund.

Portrætter

Bogen tegner en række portrætter af nulevende adelige, der har gjort sig bemærket inden for deres erhverv - og som ikke er godsejere. Det er en af bogens mange fortjenester, at den viser, at der også eksisterer en dansk adel ved siden af landadelen, nemlig en byadel placeret i alle slags offentlige og private erhverv. Bogen tegner portrætter af en ambassadør, skibsreder, advokat, kunsthistoriker, skuespiller og journalist.

Det vigtigste portræt i bogen handler om forfatterens egen familie, om ham selv og hans forældre. Han beskriver sig selv med lune og ironi og moderen med kærlighed. Men faderen omtales uden omsvøb som adelsmanden, der ikke forstod, at han kun var et led i en kæde, der var for-

pligtet til at føre det videre til næste generation, som han selv havde fået så nemt. At herremanden også skal viderebringe traditioner og anstændighed, så de næste led kan føle stolthed over navnet. Det endte, som alle ved, med salget af Aalholm og de øvrige godser og en stor auktion over familiens inventar og løsøre. Den stærkt publicerede auktion kaldes en tingsliggørelse og vulgarisering af kulturen. Nogle vil synes, at der er gået for tæt på, men netop dette centrale kapitel belyser i særlig grad, hvad der er adelens væsen - og hvad der ikke er det - og det har derfor været nødvendigt, når temaet skulle behandles.

Men selvfølgelig er der også en række portrætter af landadelen, for det er i særlig grad deres liv, der skal afmystificeres. Det sker gennem beskrivelse af en række fremtrædende godsejere fra vor tid, der alle ved siden af deres virke som landmænd har spillet en væsentlig rolle i det danske samfund. Inden for industri, lokalpolitik, landspolitik, landbrugets fornyelse og demokratisering, litteratur og opera, musik- og kulturformidling, kunsthistorie og eksport af dansk know-how inden for landbrug. Turismens betydning for opretholdelse af økonomien beskrives også.

Nutid og fremtid

Bogen slutter med et kapitel om nutid og fremtid. Om fredningslovgivningens formynderi, om kulturarvens betydning og bevarelse, om adelens indspiste samvær, om andres snobberi og kravet om anstændighed, om adelens fornyelse og om fornyere uden kontinuitet. Her tænkes på effektive og såkaldt fordomsfri ledere og fornyere af den slags, der er uden normer, dannelse, eftertænkksomhed og anstændighed. Det siges med et strejf af medlidenhed om en sådan borger, at han bliver malet til "et eller andet bestyrelseslokale, hvor han vil blive glemt og erstattet med andre". Adelen derimod bliver malet til ophængning over kaminen i hjemmet, hvor efterkommerne altid vil fortælle om ham eller hende.

Adelskabets væsen

Frederik Raben-Levetzau beskriver gennem bogen, hvad der er adelsskabets væsen. Bl.a. fornemmelsen for historie og en fælles værdiopfattelse tilpasset tidens kulturelle og økonomiske udvikling. "En adelsmand opfatter sig selv som et led i en kæde af tidligere og kommende generationer. Han kender sine forfædre og er stolte af dem, som har været fremragende, og han håber, at han selv og hans efterkommere vil vise sig værdige til slægten".

Adelens væsen er kontinuiteten.

I portrættet af godsejer, cand.polit. Christian baron Wedell-Neergaard siger denne om sin selvopfattelse som adelig: "Det er som en lineal i ryggen". En kort og rammende beskrivelse af det samme.

En bog, der skal læses

Frederik Raben-Levetzau har skrevet en glimrende bog. Modig i sit forsvar af en nedarvet kultur og dens placering i et moderne demokrati og modig i beskrivelsen af sin egen familie. Bogen er morsom og velskrevet med godt blik for de historiske vinkler og sære tendenser i tiden. Man kunne have ønsket sig, at der havde været plads til flere portrætter. Af betydningsfulde og viljestærke kvinder, adelige ved fødsel eller giftermål; de findes i talrigt mål. Og af andre adelige fra by og land. Der er mange flere end dem, der er beskrevet i bogen, som er aktive og spiller en væsentlig rolle i det danske samfund.

Enhver adelig vil mange gange i livet blive konfronteret med spørgsmålet om, hvad det vil sige at være adelig i dag. Bogen gør en klogere herpå, og den bør læses af enhver adelig og af alle andre med interesse for en oldgamle samfundsklasses historiske og nutidige betydning.

*Frederik Raben-Levetzau:
Danmarks Aktive Adel.
217 sider. 248 kr.
Forlaget Børsen.*